

Valgrets alder og demokratisk deltagelse

Andelen af borgere der på valgdagen benytter deres ret til at stemme bliver ofte brugt som mål for demokratiets tilstand. Forskning peger på, at en nedsættelse af valgrets alderen vil kunne forbedre stemmeprocenten. Demokratisk deltagelse er nemlig ikke blot et spørgsmål om indflydelse, men også en vanesag, der påvirkes af omgivelserne.

Valgdeltagelsen i både USA og Europa har siden midten af 1960'erne været støt faldende. Ifølge den amerikanske professor Mark Franklin, som er ekspert i valgdeltagelse, er årsagen, at man omkring det tidspunkt sænkede valgrets alderen til 18 år på begge sider af Atlanten¹. I den alder er livsvilkår og omgivelser ikke ligeså befordrende for demokratisk deltagelse, som de er ved en lavere eller højere valgrets alder.

Franklin har forsket i valgdeltagelse ved særligt europæiske, men også amerikanske valg, i mere end tyve år og har kortlagt, hvad der er afgørende, for om borgeren på valgdagen bevæger sig ned i stemmeboksen eller bliver hjemme i sofaen².

Omgivelserne driver dig i stemmeboksen

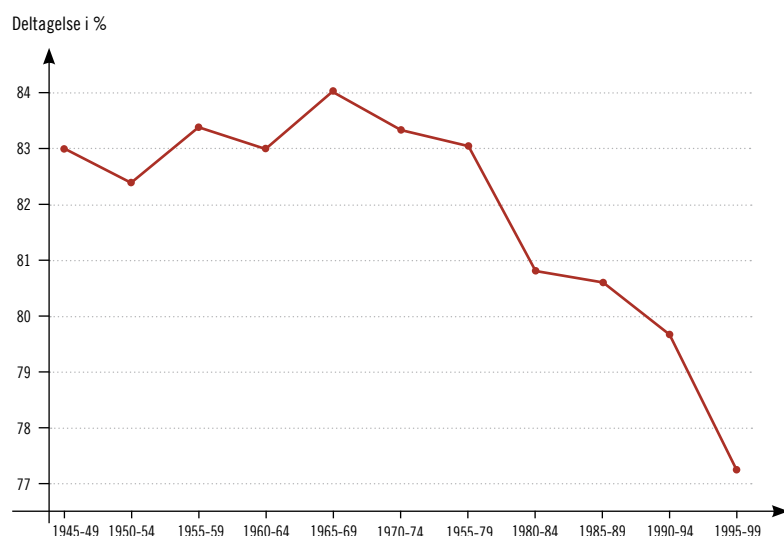
Beslutningen om at stemme afhænger af, om valgdeltagelsen opleves som rationel og meningsfyldt. Den enkeltes deltagelse dannes i høj grad med afsæt i de sociale omgivelser. Faste sociale rammer som skole og arbejde er en vigtig del af at danne sig en holdning til politik generelt og til den enkelte afstemning specifikt. Omgivelserne spiller altså en central rolle i at anspore folk til at stemme. Befinder man sig uden for en fast kontekst og har løse sociale omgivelser vil holdningsdannelsen være sværere, og risikoen for at man ikke deltager i valget være større.

18-åriges rammer i opbrud

Når man er 18 år, er ens sociale rammer på flere fronter i opbrud. De fleste afslutter deres ungdomsuddannelse og flytter hjemmefra netop i den periode, hvor de bliver stillet overfor deres første valg-handling. Den stabile kontekst i form af skole, for-

fortsættes...

UDVIKLINGEN I GENNEMSITLIG VALGDELTADELSE FOR 22 VESTLIGE DEMOKRATIER I PERIODEN 1945-1999

¹ Mark N. Franklin (2004): Voter Turnout and the Dynamics of Electoral Competition in established Democracies since 1945. Cambridge University Press.

² Lande i undersøgelsen: Malta, Sverige, Australien, Danmark, Holland, Norge, Belgien, Island, Tyskland, Israel, Irland, England, Luxembourg, USA, Canada, Italien, New Zealand, Japan, Frankrig, Finland, Østrig og Schweiz.

14-25 ÅRIGE I DANMARK, SOM AFSLUTTEDE EN UNGDOMSUDDANNELSE* I 2008 FORDELT PÅ ALDERSGRUPPER

Alder	Antal	Procent
16-17 årige	8	0 %
18-19 årige	12.833	20 %
20-21 årige	22.799	36 %
22-23 årige	7.602	12 %
Øvrige	19.567	31 %
I alt	62.809	

* Teknisk gymnasium, alment gymnasium og erhvervsuddannelser

ældre og venner, der skulle ansøre en til at stemme, er altså svækket netop i perioden efter man fylder 18 år. Modsat er rammerne for fx 16-17-årige stærke. De er typisk i gang med en ungdomsuddannelse, hvor der er fokus på holdningsdannelse, og de har stabile sociale rammer. Tabellen viser hvornår skiftet fra ungdomsuddannelse til andre omgivelser sker.

Deltagelse – en tidligt dannet vane

Mark Franklins undersøgelser peger på, at en af de væsentligste årsager til at valgdeltagelsen har været faldende siden 1960'erne er, at folks politiske deltagelse er stærkt vanestyrket. Plejer man at gå ned at stemme, er der langt større sandsynlighed for, at man gør det igen næste gang man får muligheden, end hvis man ikke plejer at stemme. Vanen med at deltage ved valg etableres tidligt. Allerede efter de første tre valghandlinger, hvor man har haft mulighed for at stemme, er vanen ifølge Franklin grundlagt.

Det er dog almindeligt, at flere begynder at stemme med alderen, men alderstendensen kompensere aldrig fuldt ud, hvis der fra begyndelsen er etableret et "deltagelsesunderskud" hos en ny generation af vælgere.

Det samme fænomen, har andre forskere dokumenteret, er forklaringen på, at det tog op mod 50 år at lukke 'hullet' mellem mænd og kvinders deltagelsesprocent efter kvinderne fik stemmeret i USA³. Kvinderne var ikke vænnet til at stemme, og gjorde derfor i mange år ikke brug af deres nyvundne ret til medbestemmelse.

Høj deltagelse og stabile omgivelser

De 18-årige førstegangsvælgere har altså siden 60'erne og 70'erne udviklet passive deltagelsesvaner, som hænger fast i resten af deres tid som vælgere.

Ønsker man at vende den negative effekt på valgdeltagelsen, som det har haft på størstedelen af de vestlige demokratier, er det nødvendigt at flytte dannelsen af befolkningens deltagelsesvaner til mere faste omgivelser.

Mark Franklin og den danske professor i statskundskab Peter Nedergaard har derfor begge foreslået en sænkelse af valgretsalderen med et par år som en mulig løsning. "Forslaget bygger på en grundlæggende socialpsykologisk forestilling om, at den demokratiske kultur, der ligger i, at man afgiver sin stemme ved valgene, lettest videregives ved en lavere valgretsalder, end den vi har i dag", har Nedergaard udtalt til Berlingske Tidende⁴.

15-16-årsalderen er rent kontekstmæssigt en mere stabil periode, hvor familie og skole har bedre muligheder for at ansøre unge til at benytte deres demokratiske ret til at stemme. Begge forskere mener, at en lavere valgretsalder på længere sigt vil kunne vende den negative deltagelsestendens.

Et selvstændigt valg?

Det er oplagt at påpege, at en sænkelse af valgretsalderen lægger et stort ansvar i hænderne på den lærer, der skal undervise unge vælgere i demokrati. Vil konteksten ikke få al for stor indflydelse på, hvad de unge stemmer?

Gallup har i 2008 gennemført en undersøgelse for DUF om unges forhold til demokrati og politik. Her svarer 67 % af de 16-25-årige, at de interesserer sig for politik. Det er en større andel end blandt både de 36-45-årige og 46-55-årige i undersøgelsen. Undersøgelsen viste også, at godt halvdelen af de 16-25-årige mener, at de danske politikere bør lytte mere til unges holdninger. Det tyder altså på, at unge orienterer sig om politik og føler, at de har noget selvstændigt at tilføre.

Franklin erkender, at undervisere og forældre rigtig nok vil have stor indflydelse på de unges deltagelse. Samtidig er han overbevist om, at en lavere valgretsalder vil styrke unges evne til at forholde sig kritisk til politik, fordi det vil medføre en øget opmærksomhed på god undervisning om demokrati og samfund.

³ Pippa Norris (2001): "Women's power at the ballot box" i International IDEA Handbook on Democracy Assessment af David Bentham (2002). Kluwer Law International.

⁴ Berlingske Tidende, Kultur og Debat d. 9.10.2008